

DEBRECZENI SZEMLE

POLITIKAI, IRODALMI, SZÍNHÁZI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre	12 korona.
Fel évre	6 ..
Negyed évre	3 ..
Vidéki előfizetők helyegköltsége egész évre 1 K.	

Felölös szerkesztő és laptulajdonos:

SZATHMÁRY ZOLTÁN.

Kézírások, levelek, előfizetési pénzek Vigkedvű Mihály-utca 15. sz. alá küldendők.

HIRDETÉSEKET ÁTVESZ A VÁROSI NYOMDA MŰVEZETŐI HIVATALA.

A kultura decentralizációja.

A „Debreczeni Szemle” számára írta:

Dr. Vlassics Gyula.

volt közoktatásügyi miniszter.

Kulturpolitikai „kredom”-hoz lennék hűtelen, ha nem felelnék meg annak a szíves felhívásnak, hogy becses lapja: a *Debreczeni Szemle* számára bevezető sorokat írjak. Oly lapot, mely a kultura decentralizációjának szolgálatában indul küzdelembe, ha valakinek, úgy nekem kell a legmelegebben üdvözölnöm. Ez volt és lesz mindig kulturpolitikai törekvéseim tengelye. Ezt hirdettem és hirdetem szóval, tollal, ezt szolgáltam tettekkel a miniszteri székben és szolgálom a muzeumok és könyvtárak országos tanácsában.

A kultura decentralizációja alatt azonban nem csak azt értem, hogy közművelődési intézményeket állítsunk a vidék városaiban, de értem azt a törekvést és munkát is, mely mindent elkövet azért a nagy célért, hogy ne legyen ennek az országnak egyetlen analfabetája sem és ne legyen egyetlen községe sem, hol nem teremne oly köztudat, mely becsüli a jó könyvet, melynek érzéke van a nemesebb izlés iránt, mely örökdi a becsületes köteleességteljesítés munkáján, az erkölcs tisztaságán és a megbízhatóság etikai szilárdságán.

A nép minden rétegét átfogó, helyzetének megfelelő szükséges ismeret és lelki műveltség töltik be a kulturai decentralizációhoz fűzött gondolatkörömet.

Az a decentralizáció, melynek tartalma előttem lebeg, a legszelesebb alapokon felépült magyar szellemi és gazdasági műveltség. Ebben látom a jelszóhoz fűzött feladat keretét és tartalmát. A nemzet főnnállásának e keret betöltésében van a biztosítéka. Hála Isten, ma már a közértelmesség tudata az, amit Széchenyi István a „Világ”-ban kiáltott oda nemzetének, hogy a „közintelligencia” az egyedüli valóságos és ennél nagyobb hatalom nines.

A közintelligencia ma már nem csak a megmozdult lelkiismeret kiáltásában, a lármás szovizmus tüntetéseiben merül ki, hanem a művelődési haladás fárasztó napi munkájából is kiveszi részét.

Nem mond tárgyilagos ítéletet közművelődésünk mai állapotáról az, ki csak sötét színekkel fest és nem akarja észrevenni, hogy más közművelődési élet van ma már Magyarország periferiáin, mint évtizedek előtt. Muzeumok, kulturaházak, egyetemek, népszerű tudományos felolvasások, szemléltető ismeretterjesztések, könyvtárak, művészeti kiállítások és iskolán kívüli oktatás, a vidéki nagyobb városainak érdeklődésének, művelődési kedvének, áldozatkészségének központjába kerültek.

Sok vidéki városnak ismerem belső életét és ha én ezt mai állásában összehasonlítom csak néhány évtized előtti kulturális színvonalával: e haladás láttára bizalmam és hitem nemzetem jövője iránt csak fokozódik.

De csalódásokban nem ringatom magamat. Meg tudom különböztetni a felszínes mázt a belső értéktől. A látszatot a valóságtól. De az árnyoldalak nem sötétítik el előttem úgy a látóhatárt, hogy a Cassandrák közé álljak. A magyarság világtörténeti nagy küldetésébe vetett erős hitem megóv a pesszimizmustól. Nemzelem életképességét — dacára minden viszontagságnak — oly egészségesnek, üdének találok, hogy a fejlődő korok minden követelményével meg fog tudni mérkőzni.

Csak az állam és a magyar társadalom tegyen meg mindent a magyarság életfeltételeinek biztosítására.

A „kultura decentralizációja” jelszavával összefogott gondolatkörnek teljes erővel kell szolgálnia azt a vezető eszmét, hogy a kultura terjesztésével és mélyítésével a magyarság ereje fokozódjék, a magyarság pedig minden erejét vigye be a kultura szolgálatába. Olvassa csak bárki figyelemmel Széchenyi István írásait: meggyőződhetik, hogy ez a gondolatkör vezette az ő nemzetnevelő munkáját is és ennek a gondolatkörnek irodalomtörténeti patináját ragyogtatja Beöthy Zsolt ékesszólása.

Valóban a hipokrizis legelítélendőbb politikája volna azt állítani, hogy a magyar államnak és szerveinek nem az az elsőrendű feladata, hogy a magyar állam történeti és közjogi jellegét képező magyarság műveltségét minden rendelkezésre álló eszközzel emelje.

Ezért kell mindenenekelőtt arról gondoskodni,

hogy a magyarság a legkisebb községben is megtalálja a művelődési eszközöket.

El kell tennie annak a szomorú statisztikának, hogy százezrekre megy azoknak a tanítóes gyermekeknek a száma, kik iskolába nem járhatnak.

El kell tennie annak a szomorú statisztikának, hogy a magyar népesség számához viszonyítva az iskolába járó magyar gyermekek számaránya a hazában élő más népfajokkal szemben a harmadik helyen áll. Ez természetesen nem abszolút, de viszonylagos számarányt jelent. Kiváló gondot kell a kultúra decentralizációja jegyében megindult lapnak arra is fordítani, hogy a vidéki kulturális intézmények működését éber, elfogulatlan figyelemmel kísérje. A gyakran hamar kitörő lelkesedés tüzeit ébren tartsa. A kötelességteljesítést ellenőrizze, szigorúan bíráljon, de az érdemet is ismerje el. Különösen meg kell győzni mindenkit, hogy a kultúra útját nem a frázisok jelző táblája mutogatja, hanem a mindennapi ernyedetlen munka kötelessége. Munka az állam, társadalom minden öröklésén. Ugy a törvényhozásban, állami igazgatásban, önkormányzatban, mint ezek minden szervében. A legbuzgóbb, a legbizhatóbb munka a tanterem, a műhelyekben, a tudós szobájában és laboratóriumában, a múzeumban, könyvtárakban, a mező munkában, az ipari és kereskedelmi foglalkozásban...

Ahol egyesek ereje elégtelen, ott buzdítson e lap szövetkezésére a nagy célok elérésére. Ne engedje a magyar néplelekkel elfeledtetni soha, hogy a nagy célokban csak önfegyelem és kitartás vezethet sikerre. Ne engedje elfeledtetni, hogy kulturánkat sohasem szabad kiszakítani a világkultúra közönségéből, de a kultúra gondolatának sem szabad elszakadni a magyar nemzeti gondolattól.

Írja zászlajára e lap azt a vezérgondolatot, mely mindaddig, míg nemzeti politika lehetett, századok folyamán élt e hazában és melynek mindaddig, míg nemzeti politika lesz, folyton élnie és hatnia kell és ez az, amit a magyar irodalomtörténet írója szépen fejezett ki „a magyarság erejének a műveltségre, a műveltség haladásának pedig a magyarság erejére kell támaszkodnia“.

A TENGHER ASSZONYA.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta **Oláh Gábor**.

*A tenger álmodik az alkonyatban,
Szép álma kékszürke fátyolán
Keresztülködlik ő a Cherso szigetén,
Ahol tündérek éltek hajdanán!*

*Elröppent vágyak : hófélévitorlás
Bárkák suhannak szent kapud felé,
Örök kékségben rejlik Ismeretlen ;
Sok balga vágy : sok balga emberé.*

*Enyém piros vitorlaszárnyakon száll,
Mert szerelemmel s halállal rokon ;
El nem merül a kéklő messzeségbe,
El nem pihen a halk hullámokon.*

*Egy asszony írta lépte szent belüli
Futóhomokba, tenger, parloton,
Sorsok szele fúj... és a tilkos írást,
E néma jajt olvasni nem tudom.*

*Itt ringatózott lelke, itt hajolt rá
Babérfalomb, itt leste szöke hold;
Tenger, napsugár elrabolta képét,
Jaj, csak nekem egy fényes, pusztá : Voll.*

*Szemében hordott : Tenger, változó rém,
Voll napja, holdja, köde, csillaga,
S olyan babonás szépséggel sölételt,
Mint rajta, rajta is az éjszaka.*

*Most benned, te elpihent nagy változás !
Az ő bús lelke tükröt lesem ;
Azért hajlok rád olyan sóvárgón,
Olyan szomorún és szerelmesen.*

*Add vissza tenger ! A te asszonyod volt :
Mindig rejtelmes, változó, csalárd,
Lelkében, mint te, drágagyöngyöt rejtett,
Sok drága gyöngyöt és ezer halált.*

*Vágyaim pirosszárnyu gondoláját
Egymástól habjaidnak szegem,
S azt a csodás, tengerlelkű egy asszonyt
Ha él, ha árnyék : üzőm, kergelem.*

*Mint a kimondott átok, úgy repülök
Hajnal után és napszállat előtt ;
Mindenhatóság : adj célt utaimnak !
Elaléló lelkemnek új erőt !*

*A tengerjárók bolygó réme lesz majd
Lángvitorlásom, zászlóm : a Halál.
Szegény testem : halottá roskadt őrszem,
Ki a kormányon mozdulatlan áll !*

A jegygyűrű.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta : **Kafka Margit**.

A lefüggönyözött betegszoba félhomályában hirtelen megállott a lány. Kivülről jött, a napvilágos utcákról, az emberhangos üde tavaszról, ahol kacagó asszonyok járnak a korzót, kocsik robognak és ibolyavirág kékelik mindenfelől. És ez a lüktető, kíváncsi élet szinte még ott suhogott a puha, sötét ruhája redőiben és a kalapja fátyoláról is szétáradt valami hűvös, üde lehellet.

Egy percig, amíg szeme a sötétséghez szokott, könnyű zavarral nézett körül, aztán megtalálta a beteg fekvőhelyét és tétovázás nélkül, nyugodtan közeledett. A kezét nyújtotta :

— A néninek hoztam egy borleves recipét, —

ő küldött be ide magához. Akkor hát nem illetlenség, ugy-e? Jónapot!

A hangja telten, biztosan csengett, — minden mozdulata csupa derüs öntudatosság, — talán túlságosan is. Mintha minden lépését külön elhatározásból tenné.

A beteg ember már az első pillanatban felemelkedett volt, — ideges, gyors mozdulattal, — hogy összeremegtek körülötte az orvosságos üvegek. Lázasan csillogó szemmel, sovány, verejtékes arcával előbbre, — előbbre hajolt, — aztán megismerte a lányt. A meglepetés mohó extaziséval mintha nem győzte volna a közelébe várni és végtelenül szomorú, gyermekpillantásában ott égett az elmúlt hetek minden vigasztalan, emésztő vágyakozása, — a reménység, a gyógyulás, a jövő után. Szinte naiv remegéssel csókolta meg a leány keztyűs kezét.

— Anna! Igazán itt van, Anna?

— Hát persze! Egészen itt!

Mosolygott egyszerűen, kedvesen és mégis, ahogy megállt előtte, inkább valami üde álmképnek tetszett. Gyógyító, csodálattevő álomnak, amilyent a megmentett lázbetegek látnak a válság órájában.

— Szégyelje magát, — lehelte halkan — maga lusta! Itt fekszik, amikor az egész világ mozog odakünn. Hogy csillámlik a nap. Ha látná és mennyi bolond lila-virág van már. Hoztam magának is.

Nyugodtan húzgálta le kesztyűjét, — visszatűzte az arcáról a fátylat, — aztán poharába igazított egy borzas, kis ibolyacsokrot és megsimogatta puhán, felületesen, — mint egy játékos gyerek haját. Közben egyre csicssergett.

— No — ne busuljon, nem is jó ott kinn. Annyi ember futkos és olyan lármásak. Itt legalább csend van és lehet gondolkodni. Maga ugy is szeret. Mondja? Miről gondolkozik ilyenkor?

Egy rajongó, áhítatos tekintet felelte: „Rólad!”

— Bolondos gyerek! — mosolygott a leány és hirtelen körülnézett:

— Nem hozok székét. Ide ülök; — mondta, — és már odarebbent a takaró szélére. Onnét csicssergett tovább.

— Képzelem, hogy mi mindent kifőz itt unalmában. Az egész jövődöt ugy-e? Mind a vizimalmokat, meg az erdőirtásokat, — aztán a sok lumpolást, asszonyt, medvehajtást ami még hátra van, — odahaza, Erdélyben. Furcsa ugy-e, hogy mostanság én is ezekről ábrándozom. — Kár, hogy nem lehet együtt. — A Szepességről elküldték mind az abroszokat. Rengeteg hosszúak és Borbála néni nekem ajándékozta a családi ezüsből az ő részét is. Van egy czukortartó, — az csoda!

Csak gyorsabban beszélt-e a kelleténél, vagy volt a hangjában valami erőltetett, tompa árnyalat? A fiatal ember visszahanyatlott a párnákra és lehunyta a szemét.

— Hogy bolondit, — Anna! Hát így kell már velem beszélni?! Ez így váratlan volt, — megdöbbenve hallgatott el a leány.

— Lásza Anna, — mondta vonagló mosollyal a beteg, — olyan nagyon halás vagyok, hogy eljött. Olyan jó! De miért néz gyerekek, vagy ostobának maga is, aki mindig őszinte volt hozzám. Miért nem mondja: Eljöttem: hogy utoljára lássalak, — hogy nyugodt legyen lelkiismeretem, — hogy emlegethessem a társaságban. Miért nem így?

— Azt hiszi, nem tudom, hogy az édes anyám nem volna ilyen engedékeny máskülönben. Ő kül-

dötte ide — Anna, — ő tudja, hogy egy hétnél hamarabb meghalok.

A leány ránézett, — mintha nem értette volna és nyugodt, csodálkozó tekintete győzelmesen állta ki a férfit, mely kutatva furódott arcába.

— Ejh, — hát igazán nem tudja.

— Vagy ugy, — kacagott fel Anna és összecapta a kezét. Már megint meghalni készül. — Hát hogy leszünk a radnai jósasszonnyal? Emlékszik. Azt mondta, hogy én tíz esztendővel előbb halok meg. No és hát semmi kedvem sincs még hozzá.

— A jósne hazudott. Már nincs is egy hetem.

— Emlékszik, akkor, Radnán. Maga az egyik partjára állt a Hejőnek, én a másikra és ugy, — azon át, — csak két arasznyi ott a Hejő.

— Meghalok, Anna, — folytatta a rögeszme makacsságával. Már érzem azt a hirtelen jobbulást, ami a tüdőbajnál a halált jelenti.

Egyszerre durcás, türelmetlen lett a leány arca, hangja.

— Pista, ha maga még ilyen örülségekkel izgatja magát, én bizony Isten itthagynom.

Hátat fordított, elindult, aztán visszahajolt pajkosan mosolyogva, mint a Hejő tulsó partjáról.

A férfi utánakapott, visszahuzta, lázasan fellobanó erővel, szinte magához emelte a félkarján.

— Nem engedem ám! Nem engedlek. Most még az enyém vagy.

A karja, mint két vaspánt kapcsolódott a leány derekára, homloka biborosra vált.

A leány valami ösztönszerű ijedséggel próbált meghátrálni. Az üde egészség visszarettenése volt ez a lázas, beteg élet lüktető tulzása elől. Összeszorította fogát és az ágy mellett maradt. Ott állt egyenesen, szoborerősen, — emelt fővel — és engedte, hogy csipőjéhez simuljon a beteg forró arca. A fejére tette a kezét és végigsimított rajta, — puhán, felületesen, mint az ibolyavirágon az előbb.

— Lásza, — beszélt neki csendesen, — milyen rossz fiu maga. Először is agyonlumpolja az egészségét, — meghül, szerez valami buta katarust magának — és elnézi, hogy aggódjék az édes anyja, meg a menyasszonya. Aztán még ilyen bolond beszédekkel mulattat. Maga csacsi, — csacsi!

— Még, még, — könyörgött a fiu.

— Ilyenek maguk mind, — maguk erős férfiak. Ez a krakéler népség, — és mind kétségbeesik, ha megfájul a kiskörme. A legfőbb gyönyörűségük megrikatni egy asszonyt. Persze azt hitte, hogy itt mindjárt sirva fakadok, amiért egy-két hónappal később esküszünk meg.

— Te! Milyen jó tudsz lenni, — Anna!

— Mintha nagyon bánna az ember egy ilyen képzelődő zsarnokot. Szép kilátások, mondhatom! Magát minden esztendőben vagy háromszor el kell siratni, — mig egyszer engem temet el, — és ki tudja, a Borbála néni ezüstjeivel ki terített majd, a második asszony?

— Még, — édes gyönyöröm!

— Tudja mit, Pista? Igérje meg, hogy akkor sem fogja elvenni azt a sápkóros Pongrácz leányt. Ugy-e, nem? Nézzen a szemembe és ígérje meg.

Ez a becéző, kimélő hang egyszerre felriasztotta a férfit. A férfit, az embert, — aki hatalmas akar lenni az utolsó lehelletig, — aktiv számbavehető és veszedelmes. Felnyult a leány vállához és egy mozdulattal meghajlította, magához rántotta, csaknem érintette a gyümölcslehelletű, üde száját. Aztán egy mozdulattal összecuklott és a párnái közé furta az arcát.

(Folytatása a jövő számban:)

A HÉTRŐL.

Szilveszter.

A „Debreczeni szemle számára írta: Tóth Árpád.

A teremben mindenki felugrált, az emberek egymás nyakába borultak, részeg, rikoltozó bácsik meghatottan és sokáig veregették ölekezés közben egymás vállán a nyütt ferencjósát, a külvárosi kávéház tulajdonosa pedig boldogan dörzsölgette a kezét, mint valami fordított Pilátus, aki ezzel az ós-római gesztussal szerényen henegei el, hogy az ő közbenjárása nélkül aligha sikerült volna ilyen akkurátusan keresztre feszíteni a halálra ítélt szegény ó esztendő.

Az ó esztendő szegény, szerencsésen elhalálozott s ennek örültek a hajnali mulatóhely sávyu borgőzében és lomha szivarfüstű levegőjében derék polgártársaim, akik évről-évre úgy tartják legcélszerűbbnek ezt a bucsuzó halottitort, hogy rugnak egyet a vonagló, halódó esztendőn, szemébe köpnek, töviskoszorút kerekítenek a fehebubjára: rossz voltál, komisz voltál, becsaptál, adós maradtál, dögölj meg, nyomorult, vén, csaló esztendő!

Keserűen, tünődve rágtam az egyik szögletasztal mellett egy komisz virsinia végét. Szerettem volna közébe kiáltani ennek a lármás örömi kompániának, szerettem volna megvédeni az agyonrugdalt ó év alig hült, vérző, szomorú tetemét, ezt a nekem olyan kedves, drága hullát, aki könnyek balzsamát, elmerengések jóillatu keneteit érdemelné s akit szívünkbe kellene rejtenünk, ebbe a bársonyos, piros koporsóba, mert jó volt, szép volt, mert gyönyörű órák puha legyezőivel becézett s aranyat, kincset hagyott örökségül: feledhetetlen és ragyogó emlékeket.

Ekkor az öreg ur, aki valahogy észrevétlenül mellém telepedett, csendesen a vállamra tette a kezét.

Riadtan néztem rá s idegenkedve méregettem végig. Estélyi ruhában volt, de a nyakendője petyhüdtlen lógott az ellágyult és félretört kemény gallér alatt. Ingmellébe rút gyűrődéseket vájt már valamely durva éji dáridó s feketésvörös foltok éktelenkedtek rajta: vörösbőr-nyomok, vagy odáfeccsent vér foltjai talán. Az öreg ur nézett egy kicsit, aztán azt mondta:

— Szilveszter vagyok, a hóhér. Hogy mulat?

Zavartan hebegtem valami olyasfélét, hogy nagyon örülök s hogy jól mulatok, ő pedig szivarra gyújtott, fölényesen mosolygott s beszédnek eredt:

— Kedves fiatal barátom, magának nincs igaza, hanem ezeknek a többieknek itt, ezeknek a gajdolóknak és eszteleneknek, ezeknek van igazuk. Örülni kell, fiatal öcsikém, mert az örömezés a legértékesebb életérték. Örülni pedig, fiatal barátocskám, akkor lehet legigazabban, ha a jóleső élményeket komisz élményekkel állítjuk kontrasztba. Magamagában mérve az abszolút örömezés mindig silányabb, mint az abszolút fájdalomérzés. Keverni kell tehát a kettőt, mintahogy a modern, divatos párfömöket

kotyvasztják: brutális szagok háttérével eleve-nebb és pikánsabb az egyszerű vadvirágból kicsavart esszencia. Hát mit gondol, édes kis barátocskám, ez a hajnali borozgatás, részeg és gőzös ajkaknak ez a toros nyálu összecuppanása, a tartalommal, konkrétummal meg nem tömhető, bizonytalan jövőnek, az ujesztendőnek ez az üres szavu köszöntgetése egymagában boldoggá tehetné ezt a kerekfejt, dáridózó kompániát? Szidni kell a multat, kinos halállal kell megfojtani a nyomorult ó esztendőt, hogy kicsi és olcsó mámorunk széppé és meleggé zamatoljon. Nézze, örök példa, hogy a szíve egészséges dobogását csak akkor becsüli sokra az emberfajta, mikor kinos és öldöklő betegség emlékeit eleveníti fel, a csendes és unalmassá váló családi élet boldogsága akkor buggyant a mi nyomorult szemünkbe igazi, hálás könnyet, mikor az ujságban borzalmas szenzációkról olvasunk, amik mások családi életébe hasítottak tátongó, elvértető sebet.

Ne szakítson félbe, kis barátom, hogy ez hóhérlógika és ne beszéljen nekem arról, hogy arra is gondolni kell, mennyi gyönyörűséget pazarolt ránk ez a vén, megfojtott esztendő. Az idő az a halott, kedves öcsém, akire nem illik az ősi közmondás, hogy a holtakról vagy jót, vagy semmit se beszéljünk. Mi jót hagyhat ránk egy ilyen hanyattvágódó esztendő? Májusok emléket, ünnepi élmények préselt virágait. Csak emléket. Az emlékek közül pedig csak a fájó emlékek eleven erejűek, azok lappangnak minden mozdulatunk mögött, amint azt a maga kedves orvos-auktora, a derék Freud professzor olyan bölcsen megírta. Ezért olyan mihaszna dolog a költők minden verscsilingeltetése, amely édes emlékek hiu visszasírásából rendez koncertet. Az örömekek közül csak a jelenvaló öröm él, ez is csak úgy, ha a kellemetlen multak fekete ébenfájából faragunk mankót a gyenge, rózsaszínű hóna alá.

Azért csak sose berzenkedjék poétácska barátom, hogy az idén is kegyetlenül keresztire applikáltam a maga kedves ó esztendéjét s hogy szembeköpdösik őt hóhértársaim, az emberek. A hóhérlógika a helyes logika.

Ezzel felkelt Szilveszter s hóhérlógikával, fizetés nélkül távozott.

Városrendezés.

(Két közlemény.)

I.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: Aezél Géza városi főmérnök.

A városrendezés fogalma alá mindazon kérdések tartoznak, melyek egy város összes ügyeinek a rendszeres fejlődés útjára terelését s azon tovább vezetését eredményezik.

A gyakorlatban városrendezés alatt a város külső formájának rendezését szokták érteni s városunkban is minden városrendezési elmélkedés vagy nyilatkozat a város külső formáját tárgyalja: tehát mikor a városrendezésről kívánok pár szót szólni, én is a város külső formájának, a város szabályozásának kérdésével foglalkozom; foglalkozom pedig specialiter

Debreczen sz. kir. város szabályozásával, bár kétségtelen, hogy a városrendezés ezen fontos része országos jobb gondozást, megvitatást igényelne, mert vidéki városaink, Szeged és Temesvár kivételével, most jutnak el a fejlődés azon pontjához, amidőn gondosan megalapozandó a város szabályozásának kérdése, már pedig mai törvényeink hiányosságai és miniszteriumainknak a törvény által is korlátozott, de különben is szűk látköre csaknem lehetetlenné teszi az egészséges fejlődést.

Szegedet egy nagy elemi csapás kényszerítette bele a városrendezés radikális megoldásába s ezt is törvényen kívüli állapottal, illetve rendkívüli törvénnyel lehetett megteremteni. Temesvár az ő hatalmas intelligenciájával, de a várterületekben nyert nagy anyagi erővel alapozza meg fejlődésének ezen fontos részét.

Többi vidéki városainkban az anyagi nehézségek állják útját város szabályozásának.

Debreczen szab. kir. város közönsége a nyolcvanas években már állandóan szorgalmazta a városszabályozás tervét s a kilencvenes években s az új században több mint tíz éven át tárgyalva, megállapította azt s vele együtt építési szabályzatát is.

Tehát meg van két fontos eszköz, amely a városrendezéshez szükséges ; igaz, hogy ez még nem elég a városrendezéshez, de az is köztudomású, hogy a kérdés nehezebb, pénzügyi részének megoldására is hozott már a város közönsége több határozatot, melyek együttesen alkalmasak volnának a kérdés pénzügyi nehézségeinek leküzdésére. Ilyen a kisajátítási alap létesítése, az értéknövekedési járulékrol szóló szabály, az „Ingatlan szerző és értékesítő r. t.”; de ezek a rendelkezések, melyek törvényeink hiányosságait volnának hivatva pótolni, csak együttesen alkalmasak a pénzügyi nehézségek leküzdésére ; külön-külön nem, s mindaddig, míg az „Ingatlan szerző és értékesítő r. t.” ügyében hozott közgyűlési határozat életbe nem lép, azt lehet mondani, hogy eszközeink bénák, tehetetlenek a nagy feladat megoldására.

Tétlenül nem állott tehát a város közönsége e fontos ügy előtt s nyugodtan mondhatjuk, hogy megtettük mindazt, ami a városrendezés gondos megalapozására alkalmas a mai törvények és törvényes állapotok mellett; de tény az, hogy oly lassu ez az alapmunkálat, hogy lassuságával csaknem veszélyezteti a jó eredményt.

A lassusagnak mi magunk is vagyunk némileg okai, mert mindezen alapintézkedéseinket régebben megtehettük volna, s akkor még az az előnyünk is meg lett volna, hogy városi ügyekben egészségesebb felfogással találkoztunk volna a minisztériumban.

A mai késedelemnek azonban kizárólag az úgynevezett főfelügyeleti jog, a minisztérium az oka s ezzel a késedelemmel kiszámíthatatlan anyagi károkat okozott már eddig is, okoz még ezután is városunknak.

Ezen késedelem kárait próbáljuk megelőzni a különböző — s már-már odiosussá váló — telekszerzésekkel, de ez rendszer nem lehet. Rendszeres végrehajtási programmot kell megállapítani s ezt öntudatosan végrehajtani.

Aki életében *csak aranyért* küzdött, emlékszobrát
nem fogja marni a rozsda.

*

Legkönnyebb és legnehezebb — *feledni*.

IRODALOM.

Cholnoky Viktor.¹

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: **Dr. Kardos Albert.**

A romantika nem hal meg soha. A regények és novellák járhatják a realizmus és naturalizmus ösvényeit, bolyonghatnak a lélekelemzés, a társadalmi rajz mezején, azért csak visszatérnek a maguk legősibb, legtermészetesebb útjaira, a romantika birodalmába. *Cholnoky Viktor* legalább visszatért, ott érzi jól magát a képzelet országában, amelyet Jókai halála után mintegy hét lakattal elzártak gondoltak a magyar írók. Nem csoda, hiszen azt lehetett volna hinni, hogy Jókai teljesen kifosztotta a képzelet kincsesházát; a fantasztikummal, a *képzletes* tárgyakkal már nincs mit kezdeni.

Cholnoky nem így gondolkodott és ez a szerencséje. Különös erővel, de nem mindig jó izléssel kutatja föl a világ minden tájáról a fantasztikus esete-
ket és személyeket, a képzeletből származó és a képzeletre ható tárgyakat és hősöket. Egy dunántúli Fatia Negrát, a deveçseri szolgabíró, aki ügyessége és vakmerősége dacára sem tudja elfogni a bakonyi haramiát, a félelmes Ritupert, mert szolgabíró és rablóvezér egy és ugyanazon személy. (Ritsper.) Egy Tepelenti Ali hazájából való rémtörténetet, amelyben az albán török közkatonának szintén rá kell lőnie halálra ítélt atyjára, az albán főfelkelő vezérre. (Mirza bej katonája.) Egy szaharai oroszánvadászatot, amelyben a szerző megtanulja, hogy mégis csak az oroszán a sivatag királya, habár robbanó golyóval töltött puská van is a vadász kezében. (*Ain Holoфра.*)

Cholnokynál a képzeletes sokszor összeolvad a rémessel. Nemcsak *A szürke ember*-ben, aki Komárom várának két legerősebb katonáját üti agyon a saját puskájukkal és akiről kisül, hogy egy állatseregletből megszökött gorilla, hanem *A sekrestyés*-ben, aki bosszúból felgyújtja a tüzoltószint, de a tüzoltók védőszentje, Szent Flórián megbünteti, mert a szent szobra rádől az üldözők elől hozzá menekülő gyujtogatóra. A rémes nem egyszer víziókkal párosul, amelyek három-négy elbeszélésében is előfordulnak.

Kétségtelen, hogy Cholnoky minde tárgyakkal, képzeletes, rémes, víziós dolgokkal fel tudja kelteni az érdeklődést, de hamar reá unnánk, ha Cholnoky szellemes író is nem volna egyuttal. Szellemessége néha már az ötletes tárgyválasztásban is megnyilvánul. Kitűnő ötlet például Shakespere híres humoros alakjait, *Falstoff*-ot és társait összehozni és beszédbe bocsátani az örök komikum spanyol megszemélyesítőivel, Don Quijotte-val és Sancho Pansá-val. Hasonló szellemességgel van kieszelve a *Szent Ciprián tükré*-nek a meséje, amelyet a Cornevillei harangok-bólismert Gáspár apóval beszélt el.

A képzeletes iránti vonzódása és a szellemesre való hivatottsága magyarázza, hogy szeret és tud ellentéteket rajzolni. Egy pár eleven alakot vetett így papírra: a természet ölen élő, józan felfogású vidéki embert és a természettudományos gondolkozású, de jelszavak után induló, világ-átalakulásban

¹ Cholnoky Viktor. Az Alerion-madár vére. Elbeszélések. Budapest. Franklin-társulat 1912. Ára 4 korona.

hívó fővárosi urat. Kétszer is megfesti ezt az ellentétet (A *medve*, Az *Ofélia-szanatorium*) előbb egy bakonyi főerdészt állít szembe egy budapesti diletáns nagy uri vadásszal, másodszor egy vidéki körorvost az egyetemi professzorral.

Cholnoky elbeszélő tehetsége mindennemű sajátosságával leginkább tündöklök „Az *Alerion* madár vérében”, ebben a három önálló novellából összerótt elbeszélésben. A *Des Maupertuis* családnak három egymástól messzeeső nemzedékét fogja meg egy lelőtt énekes madár, az alerion-madár vérenek az átka és amint felvonultatja a három Maupertuist, a keresztes háborúk lovagját, a XIV. Lajos korabeli márkít és a mi korunk regényíróját: Cholnoky alkalmat vesz magának három stílusfajnak az utánzására, ami nem kis mértékben sikerül is neki.

Ebben, t. i. a különböző stílusok művelésében — úgy látszik — különös kedvét találja a szerző; kor és tárgy szerint rendkívül változtatja az előadását. „Az Agorán” címűben Szokrateszt mutatja be a maga görög környezetében, A *hasbeszélő*-ben egy magyar-zsidó kántoriúnak fantasztikus történetét beszéli el. Az első megrakja görög történeti, földrajzi és egyéb ismereteivel, a másodikba tömördek héber és zsidó szót és szólást vegyít bele. Ez a tulságos színész keresettségé válik, azonkívül egy kis hivalkodással is, mert Cholnoky lépten-nyomon érezteti az olvasóival, hogy ő mi mindent nem tud, hogy ő járt Skóciában és Albániában, Kisázsában és Afrikában, hogy ő beszél angolul és spanyolul, törökül és héberül, hogy beletekintett az orvos- és természettudomány legmélyebb titkaiba. Ez a felsőbbség, amelyet mint egyik-másik személyének a hibáját a szerző kigunyó, de amely gyöngeségbe ő maga is beleesik, bánt bennünket, már csak azért is, mert stílusát itt-ott terheltté teszi.

Pedig Cholnoky nem közönséges íróművész, akit a főváros rohanó beszédarádata sem tudott kiforgatni a maga ősmagyar, tudadunai jó nyelvére, de egy-egy foltot már ejtett rajta, mert több apró szépséghibáin kívül elkövetett vele egy ilyen lehetetlen szót: *önkivületlenül*.

Cholnoky Viktort a magyar közönség már évek óta ismeri A *Hét* csipős, szurós cikkeiből, ugyanott megjelenő elbeszéléseiből. Ami gyönyörűséget elosztva és darabokra törve talált ott benne, azt sokszorosan megnövekedve megtalálhatja e kötetében, a képzeletes tárgyaknak, a szellemes ötleteknek, a különböző stílusnemeknek ebben a gazdag és változatos gyűjteményében.

*

Az éhes város. Molnár Ferencről és erről a könyvről elmondtak már minden szépet és jót. Az elbeszélő irodalom művelői közül alig van még egy-két olyan általánosan nagy népszerűségnek örvendő írónk, mint Molnár, aki úgy is, mint színműíró, úgy is mint novella-író ma már a külföldön is a legzajosabb sikereket aratja több nyelvre lefordított, legutóbb olasz, német nyelven előadott darabjaival és írásaival. Vasárnapi Krónikái ma a legjobban olvasott cikkek a Pesti Hírlap hasábjain. Az éhes város, ez a pazar kiállítású két kötetes könyv még Molnár Ferencnek is legkiválóbb művei közé tartozik. A Franklin-társulat adta ki újból, ki tartja számon, hányadik kiadásban, s a mostani ünnepi könyvpiac legkeresettebb cikkét képezte. A két kötet ára 6 kor.

— Az ezen rovatban felsorolt művek kaphatók Hegedűs és Sándor könyvkiadóhivatalában Kossuth-utca 11. szám.

HAJÓM.

A „Debreczeni szemle” számára írta: **Zivuska Andor.**

*Hová, háová bus sötét vitorlák?
Hová mégy hajóm!
Mi hajt, mi üz?... A régi tűz
Hunyorgatva néz ránk, elhalón!*

*Mi vár reánk. Parttalan vizek;
Remegve érzem: nem hiszek,
Gyönyörbe, vágyba, kéjbe!
Hová, háová sötét hajóm?...
Valami sugja elhalón:
Csak el!... Csak el!... — az éjbe!*

KÉPZŐMŰVÉSZET.

Reflexiók a debreczeni műtárlatról.

A „Debreczeni Szemle” számára írta: **Morvay Ferencz.**

Legyen szabad egy pár szót szólanom ezen lap hasábjain az immár bezárult műtárlatról. Az eddigi tudósításoktól eltérően, hátor leszek kissé részletesebben s lehetőleg behatóan elmondani azt, ami bennem a tárlat többszöri, lehetőleg figyelmes szemlélete után leszűrődött. Megpróbálom elemezni s rendbehozni a szerzett benyomásokat, hogy az álta, lánosságba vesző dícséret és gáncsolás teréről lelépve-kissé mélyebben lássunk a tárlat lelkébe.

Arckép, csendélet, tájkép teszik a kiállítás anyagát.

*

A *tájképeknél* világosan meg lehet állapítani, hogy a kiállító művészek legnagyobb része szerető gondossággal kereste a megfestésre való természeti tájakat. Égetően forró, napsütéses tájak mellett bőven láthatunk finom, hangulatos képeket.

*

Tikkasztóan forró, napsütéses képeket láthatunk Bors Károlytól. Védtelen helyen, a legerősebb napsütésben áll a ruhát mosó asszonya. Egy más képében oly jól vannak a fa lombzatán átszüremkedő napfoltok utánozva, hogy szinte érezzük a perzselő hőséget.

Természetes dolog, hogy az ilyenfajta képeknél a legelső feladat a nap árnyékának hű utánzása, továbbá a kép levegő tartalma. Kevésbé teljesíti ezen követelményt pl. Bartók M. képe. Csűrősnak ilyenfajta képe már jóval közelebb jár a fenti követelményhez.

Elegendhetetlen követelmény a tájképben a „perspektiva”, amit úgy szokás mondani, hogy „mélység” legyen a képben. Ugyanis, hogy a távoli tárgyak körvonalai lágyak, elmosódtak legyenek. Ezzel szemben a közelebb eső tárgyak rajzai részletesebben tűnjenek ki, erős, élénk színezéssel.

A 68-as számú képen az előtér kidolgozása nem elég részletes, de a háttér oly szép és az egész kép annyira levegős, hogy az előtér kis hiányát nagyon is elfeledjük.

A mozgékony, izgalmas plenair képek mellett a hangtalan mozdulatlanság áhítatos csendjébe vezet a tárlat egyik legkiválóbb alkotása, *Pálffy* 96-os

számu képe. A mesebeli csendes táj lép eléünk az ő színes illúziójával. A varázslatos fényben megvilágított sziklák a mozdulatlan víztükrökkel kimondhatatlan jó hatást tesznek a szemlélőre.

De mégis mintha nem bírná ki a mi mozgalmassághoz szokott agyunk a néma csend honát; a víztükröt megzavarja egy kis vízi állat. Finom hullámok kezdenek a víz tükrén tova terjedni. A sziklák tükröződése tökéletes. Kimondhatatlan édes pihenő magányosságba varázsol minket e kép... Mestermunka.

Hajdunak két kis képe (Erdei házak) elég csinosak és ki is fejezik azt a hangulatot, amit akarnak. Csak egy kissé több rajz lenne a fákban. A háttérben az elő-elő bukkanó eget könnyebbé kellene tenni és az egészet levegősebbé.

Az utcára leszállt köd tapogatódzó, bizonytalan sötétségét próbálja kifejezni a 42-es számu kis kép. Az igyekezet meg van, de úgy látszik, mintha még nem volna teljes birtokában a ködfestés technikájának.

Csűrös ködbevesző erdőt ábrázoló képe is sok igyekezetet tanusít. Csak még azt a boszorkányügyességet nem látom, ami abban állana, hogy az előtérben a ködnek átlátszónak kellene lenni. „Szénakazlak télen“ című képe nem sikerült.

A „Galagó“-nál enyhébb színezésű háttérrel kellene alkalmazni.

(Folytatása következik.)

ZENE.

Ujabb magyar dalok.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: P. Nagy Zoltán.

A magyar zene fejlődésében olyan sajátosságokat tapasztalunk, amelyeket egyik nép zenéjében sem. A népdal minden nemzetnek kincsesháza, mely örök forrásból a legnagyobb zeneszerzők is szegyenkezés nélkül merítenek. Így született meg a többek között az orosz műzene. Hallgassuk csak bármelyik nagy orosz zeneszerző művét: a legnehezebb formák, a legkomplikáltabb kontrapunkt mögött ott csillámlik, mint színezés az őszanyag, a népzene. Azért oly hatalmas, oly ellenállhatatlan, mert a zeneszerző nem egyéni érzelmeinek, hanem egész nemzete fájdalmának, borongós jókedvének tolmácsolója. Az orosz zene már meghódította a világot! S mikor ezt leírjuk, lehetetlen egy sóhajtatást visszafojtanunk: hol vagyunk mi? Pedig a magyar zene modulatiója, ritmikája, hangulata magasan felette áll nemcsak az orosz, hanem minden más nemzet zenéjének. S mi nem a világot, hanem jóformán még magunkat sem hódítottuk meg a mi csodaszép zenénknek. A mi zeneszerzőink mindig új utakat keresnek. Most Sonata formába akarják szorítani, majd Operák, Operettek terén kísérleteznek. Egyik kiváló, de megtevélyedett nagyságunk iskolát csinált abból, hogy beteg harmoniákkal hogy lehetne minél jobban profanizálni örökség dalainkat. Véleményünk szerint Bihari, Csermák, Lavotta és Rózsavölgyi jártak jó úton. Őket méltán nevezhetjük a magyar zene klasszikusainak. A népdal formáját úgy bővítették, hogy azért magyarok maradtak. Ha ezeknek az emberek-

nek nem kellett volna a kor izléséhez alkalmazkodni és virtuozkodni, cigányos cifrázatokkal felsujtásolni darabjaikat, talán több figyelemmel fordult volna feléjük a későbbi zeneszerzői generáció.

Tehát mi még mindig ott tartunk, hogy gyűjtjük az anyagot. A népdal formájában ezer meg ezer dal születik évenként, ebben a mi nótás kedvű országunkban. Alig ismerünk dalkedvelő embert, kinek egy-két magyar dal ne terhelne a lelkiismeretét. Ez a nagy termelés aztán sok selejtes produktumot dob ki a piacra. Csak végig kell nézni a zeneműkereskedők kirakatát. Tele van hangzatos magyar nóták cifrafedelű kótájával. A kirakatból a kereskedők élelmesége folytán a vásárló közönséghez eljutnak lassankint, de lejjebb (mondhatnánk: feljebb!), a néphez csak kivételes esetben. Kevés nótából lesz népdal!

Az előttünk levő, nótákkal telt két füzet közül az egyik, a Sas Nácié nem is a nép számára íródott. Ezek a magyar dalok új otthont keresnek és találnak a kabarék, orfeumok deszkáin. Nem akarjuk korántsem kisebbiteni értéküket ezzel a kijelentésünkkel, sőt missiójukat nagyon is megértő módon, tisztán látjuk, mert a hovatovább népszerűvé váló és folyton nagyobbánként hódító könnyű muzsa teljes megmagyarosodásának lehetőségét nagyban előmozdítja.

A másik nótás könyv Fráter Lorándé. Fráter Loránd, Dóczy József mellett a legkiválóbb népdal szerzőnk. Nem keres új ösvényt, de azon biztosan jár s ut közben sok szép virágot szakít a magyar nép érzelmevilágának virágos fájáról. Egy szép kis virágcsokor ez az újabb dalgyűjteménye is, telve szebbnél-szebb dalokkal, melyek jórészt énekelni fogja s ez által magáénak ismeri majd el a legfőbb fórum: a nép. A dalok szövegét Szabolcska, Ihász, gróf Wass György, Farkas Imre, Szathmáry Zoltán, Csillag Kálmán, Molnár és dr. Fekete Pál írta.

A csinos kiállítású „nótás könyvek“ Nádor Kálmán kiadásában jelentek meg Budapesten. Mindegyik füzet 20 dalt tartalmaz. Ára két korona.

Zenekari hangverseny. A debreczeni zenekedvelők köre e hó 3-án tartja, e szezonban harmadik hangversenyét. Ez alkalommal a wien-i „Tonkünstler Orchester“, működik közre a nagyhirű Nedbal Oszkár karnagy vezetése alatt. A hangverseny műsora ez:

1. Beethoven (1770—1827). III-ik szimfónia („Sinfonia eroica“).

I. tétel: Allegro con brio.

II. tétel: Marcia funebre (Adagio assai).

III. tétel: Scherzo (Allegro vivace).

IV. tétel: Finale (Allegro molto).

2. Liszt (1811—1886). Les Préludes (Szimfóniai költemény Lamartin után).

3. Smetana (1824—1884). „Moldova“. (Szimfóniai költemény a „Hazám“ című ciklusból.)

4. Wagner (1813—1883). Nyitány a „Nürnbergi mesterdalnokok“ című dalműhöz.

Hangverseny kezdete pontban 8 órakor. Tagok belépő-díjat nem fizetnek. Napi jegyek kaphatók 6 koronáért. Állóhely 3 korona.

Az e rovatban felsorolt zeneművek és szakkönyvek kaphatók Csáthy Ferencnél, Debreczen legrégibb és legnagyobb zenemű kereskedésében (Piac-u. 8.).

A HÉT ESEMÉNYEI.

(E rovatba írnak : Tóth Árpád, Dr. Erdély Lajos, Szathmáry Zoltán, Gyulai Zsiga, Bihary László és Tárnai Iván (Hosszuhát) stb.)

(=) **B. U. É. K.** A szent karácsony ünnepi hangulata még itt szállong körülöttünk. Az ujságok ünnepi számainak kötetekre menő novelláit, poemáit, szenzációs interjújait és a körkérdésekre beérkezett válaszokat, valamint az ünnepi ebédek és vacsorák mákos- és diós kalácsait még meg sem tudtuk alaposan emésztetni s már ismét ünneplünk. Jönnek az ünnepi lapszámok, a mákos- és diós-patkók és ujév-ünnepi másegyebek, rengeteg jó kívánságokkal. Mi nem ünneplünk külsőleg, csak a hangulatainkban. A *Debreczeni Szemle* — bár ez az első száma, — nem ad ünnepi számot, mert egész évben minden vasárnap a mostanihoz hasonló terjedelemben fog megjelenni. Hanem jó kívánságokban és pedig a legőszintébbekben, nem szűkölködünk és boldog ujvévet kívánunk lapunk minden olvasójának, jó-akará barátjának. (—sz.)

—(**Karácsonyi epilógus.** Karácsony angyalai im tovasuhogtak. Leperegtek a viaszkönyvek, széthullt az aranyfüst és az ékes ünnepi fák immár taroltan buslakodnak szemetes kocsik sötétjében. Elmúlt a szeretet napja, a béke ideje, elmúlt az örömnép. Elmúlt a nap, melyen az állatok millióit mészárolták le ünnepi pecsenyének. A nap, melyen gyöngye, eleven fácskák millióit tépték le a vérző gyökérről. Elmúlt a nap, amelyen lázasabb volt a futás, több a verejték, fűgőbbek a tülekedő könyökök, mint a mindennapi harcban. Amelynek piaci lármája minden más piaci lármánál nagyobb vala; amelynek vásárján kapzsi és hazugabb volt a kalmár és mohóbb és esztelenebb a vásáros nép minden más kalmárnál és vásárosoknál. Amelyen millió harca dult a gögnek, a vetélkedésnek, irigységnek és nyomorúságnak. Elmúlt a szeretet napja, melyen a nagy ölelkezésben csak annál jobban fájt az élete annak, aki egyedülvaló. Az öröm estéje, melynek kincses ragyogásában csak annál jobban fájt az élete annak, aki koldus. A gyermekörömnének csodanapja, melyen megcsömörlik a jótól és széptől az, ki ugyanis benne él a jóban és szépben és amelyen kinzóbb a vágya és égőbb a keserősége annak, aki a hétköznapi darócrongyait békén viseli. Gyermekörömök csodanapja, melyen, hajh, sok kicsi lélek tanulja meg először a könnyes zokogást, sok kicsi lélek ébred a tudatára, hogy az élet megkülönböztetés, nyomorúság csatája és a kis Jézus véresen igazságtalan. Csodanap, mely millió gyermeket égbe ragad és ezer gyermekben megérleli a szomorú embert. Ő, mi urunk, kicsi Jézus, — ha e szent időn, szeretet napján, béke ünnepén ennyi harc dül, ennyi bánat születik, ennyi vér csurran és élet hül el, — mi légyen akkor velünk, árvákkal majdan a gyűlölség kétköznapiain? ...)

(**A Zenede házi kezelésben.** A városi közgyűlésen végre a városatyák elhatározták, hogy végrehajtják a nagy multtal bíró városi Zenede házi kezelésre vonatkozó tervét és hogy a Zenedében ezután úgy fognak hegedülni, zongorázni, kishögözni, énekelni és talán táncolni is, ahogy a városi tanács akarja. Hát nagyon helyes, csak azután a tanács jól akarja, élén a kulturtanácsossal. Első sorban is

a nagy akarások közt akarnia kell, hogy a Zenede tanárai ne járjanak úgy, mint szegény *Hilesi* Lajos, aki a mi Zenedénkben több mint egy negyedszázadon keresztül verte a taktus-érzéket, — sokszor még a hegedü vonóval is, — a nebulók fejébe s aki most az izraelita szegényházban hajtja álomra tar fejét, nem kapván öreg napjaira egyetlen fillér nyugdíjat sem. Nyugdíjalapot kell teremteni már csak azért is, hogy aki nem odavaló — azonnal nyugdíjba küldessék. (Sz.)

(—) **Beleznay kutyája.** Pompás kutya, eleven reklám. Miután úgy gondolkodik, hogy a gazdáját: a primadonnát nem foglalkoztatja Zsöl igazgató eleget s így a sajtó sem foglalkozhatik a lapok színházi rovataiban vele úgy, amint talán Beleznay óhajtaná, különböző cselekedetekre ragadtatja magát s ezen a réven Beleznay Margit neve mégis csak bele kerül az ujságokba, ha nem a színházi, hát az ujdonságok rovatába. Egyszer elvesz és kurrentálni kell a lapokban. Azután megkerül és ezt megint meg kell írni a rendőri riporternek, aki jól tudja, hogy baj az, ha kutya a tilosba téved és hogy a Beleznay szemé buzavirág színű. Málkor barátságos idegeneket harapdál össze a derék állat s így keríti bele a gazdája nevét a rendőri riportba. Különösen egyik derék kollegánk vezet állandó rovatot a Beleznay kutyájáról a lapjába. Az, amelyik legjobban tudja a primadonna szemének milyenszerűségét. És akinek a szerkesztője csak egyet nem tud: hogy ebben a dologban már — kutya van a kertben. Mint ahogy szokták mondani. (Sz.)

= **A debreczeni rendőrség és a művészet.** Tudvalevő, hogy Debreczenben a közbiztonsági és rendészeti állapotok első rangúak. Sehol semmi tennivaló nincs, temetői békesség, nyugalom uralkodik mindenütt, így hát a szegény rendőrségnek nem akad egyéb dolga, mint legyeket csapkodni a lábaszárán. Ilyenkor, téli időszakban azonban kevés a légy, hát valami csapkodni valót azonban mégis kell keresni már a látszat kedvéért is. Kapta-fogta hát magát a rendőrfőkapitány ur és egy szabályrendeletnek elnevezett furkósbottal rácsapott a színésznők, színészek és — ujságírók fejére. Fejvesztés terhe mellett ráparancsolt Zilahyra, hogy ne hagyja ezt a bagázs népséget a földszint ajtajában megállani előadás alatt. Hogy mi köze van ehhez a rendőrségnek, azt mi nem firtatjuk. Intézzé ezt el a kulturtanácsnok. Csak arra vagyunk kíváncsiak, hogy mi sérelme esik abban a köznek, ha egy-két tanulni vágyó színésznő vagy színész, sokszor a színigazgató, rendező maga is, ellenőrizendő valamely ensemblé vagy diszlet külső hatását, vagy tán egy ujságíró is (ments meg uram a gonosztól) sok dolgai közt kutyafutásban, hozzá sem öltözött a parter-etiketthez, csak úgy télikabátban, zsufolt ház idején végig néz néhány jelenést a földszint ajtajából. Ámbátor, amióta megszűntek a hus- és tejmizériák, a drágaság és sok más nyavalyáink, azóta a hálás alattvalók csak hódolni és vakon engedelmeskedni tudnak a rendőrfőkapitány ur legmagasabb tekintélyének. Csak éppen a Kossuth-utcai zálogház betörői nem engedelmeskednek sem neki, sem a debreczeni rendőrség egyetlen közegének. Az is igaz, hogy sem a főkapitány ur, sem a rendőrség nem tudja, hogy azok hol és merre vannak. (E.)

— *Ha nő vagy férfi olcsón akar öltözködni: szöveget Fischer Adolf és fia (Piac-utca 61.) cégnél szerezze be.*
— *Löbl Gyula és Társa látványosság és fényképezési szakszervelete Piac-u. 63. szám. Telefon szám 869.*

— Csillagh Arthur könyv-, zenemű- és papirkereskedésében (Városház épület) mindenféle könyveket megrendelhet. Ügyvédi, irodai és épületi nyomtatványok, másoló könyvek, iskolai füzetek és levelező-lapok kaphatók.

SZINHÁZ.

Oparaelőadások a vidéken.

— Cikk sorozat. —

I.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: **Mártonfalvy György.**

Hogyan készülnek vidéki színészeink egy opera előadására?

Elmondom...

Hiszen tudom, hogy a hatodik gimnázista, a csitri szőke fürtű bakfis, vagy a veszedelmes életkorban lévő delnőtől kezdve, az asszony fogsoru bankdirektorig, egyformán ki-ki a maga módja szerint — hódol a színpadnak, — a színésznek, de legtöbbször a színésznőnek.

A színházban, a fényes toilettek, a ragyogó briliánsok, a fényesen kivilágított rivalda „a babér övezte“ lámpasorral a kibővített zenekar, a kölcsön kért tenorista ünnepélyes eseményre avatják az estét. Van ezernyi tapsoló, hozzá nem értő, de sokkalta kevesebb „műértő“ ember a színházban, babér-koszorúk és kifizetetlen virágcukrok röpködnek a levegőben a színművész parókája, vagy a primadonna arany-cipős, pincy lábaeszkái felé.

Igy fest körülbelül egy vidéki színházi est jól sikerült opera-előadása, — kívülről nézve, — amíg azonban eldöcögnek idáig színészeink, hogy mi történik a színpadon, azt a mi jó publikumunk tizedrésze is alig tudja.

Ezt is elmondom...

A hozzáértő vidéki színigazgató (olyan is van!) az irodába hivatja a rendezőt, a karmestert s átadja a betanítandó dalművet e két illusztris „totum faktum“-nak, hogy olvassák át a librettót s játszásként a partitúrát. (Van a vidéken olyan rendező is, aki még *jütyülni* is tud bár akad olyan karmester, aki dirigálni — még nem tud.)

Ezek után a rendező, a karmesterrel egyetértve dönt a dalmű szereposztása fölött.

Most kezdődik a nagy „mozi dráma“ legkiemelkedőbb jelenete, melyben a rendező s a karmester játsza a főszerepet; ámbár van a vidéken sok oly színház is, ahol a direktornak a felesége, esetleg amannak öltöztetőnője, vagy a rendezőné illusztris szobacica is beleszól a szereposztásba.

No, de végül megegyeznek; a direktor ígér a karmesternek egy láda finom szivart, hogy serkentse ambícióját (persze a végén rendesen elfeledkezik róla), a többi színészek gage emelési *ígéreteket* kapnak, ha helyi szerző művéről van szó, esetleg egy értékes briliáns gyűrűről is lehet csevegni stb., stb.

A tenorista — színházi nyelven beszélve — mielőtt a zalogba csapott tenorját, — a primadonna, az elrozsdásodott koloraturáját — kiváltotta volna, előbb egy kicsit leszidja a direktort, rendezőt, karmestert, rendesen a szegény vidéki helyi szerzőt is, hogy miért énekeltek vele annyi „c“-t és „cis“-t, mikor az ő havi 240 kor. és 48 fill. gageért csak „b“-t és „as“-t tartozik énekelni... no, de a végén mindenki megbékül a sorsával s viszi haza a „szerepet“

s a „stimmet“, hogy behatóbban foglalkozzék vele, — a kávéházban, vagy a vendéglőben...

A karmester naponta kiírja első sorban a zongorapróbákat, a rendező később a színpadi próbákat.

Ha az igazgató elegendő időt ad a karmesternek a betanításra, — ami bizony nagyon-nagyon ritkán történik meg — akkor kap a tenorista-baritonista-bassista-soprán és alt primadonna, egy-egy fél vagy háromnegyed órát naponta, a karszemélyzet közül külön az egyes szólamok szintén egy $\frac{3}{4}$ vagy egy egész órát s az a szegény martyr karmester naponta reggel 9 órától 2 óráig — egyenként és külön-külön veri — ropogtatja, lágyan susogja és rekedt hangon dörög az illető musikális és még több unmusikális, esetleg analfabéta szereplőnek fülébe a betanítandó opera minden egyes hangját és accordját.

Kellemesen érinti a karmestert az is, ha pl. okáért az operában két egyforma kaliberű énekszerep van, ilyenkor a karmesternek erkölcsi kötelessége, hogy a másik énekszerepet, az előtte tanuló színművész előtt, a sárga földig lebecsmérelje, különben ez, — vagy vice-versa amaz, — kedvét veszítve, beteget jelent, krónikás rekedtséget szimulál és pont este 6 órakor lemondja az előadást.

A színháznál a női szereplők rendesen tanulékonyabbak és szorgalmasabbak himnemű kollégáiknál, mert az utóbbiak szívesebben alsóznak, dominóznak, vagy karamboláznak a kávéházban, semhogy odahaza is foglalkozzanak szerepeikkel, ilyenkor az a jelszó járja, hogy az „ambicióért“ ugy sem jár — külön gage.

TUDOMÁNY.

Debreczeni Kalmárok a kuruc-világban.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta:

Zoltai Lajos, muzeumőr.

A debreceni Kereskedő-Társulat, — ez a ma már esti- és női szaktanfolyamot, inas-, polgári-, fiu- és leány felsőkereskedelmi iskolákat fenntartó erős testület, idestova kétszáz esztendő óta multum tekinthet vissza. A debreceni nemes Kalmár-társaság 1715-ben szervezkedett, kapott *Céh-szabály*-okat. Ám sokkal régebb ennél Debreczen kereskedelmi élete, az „a minden képzeletet felülmúló“ üzleti tevékenység, amely a szakadatlan fegyverzörgések közepette is keresztül-kasul járván az országot, kinálgatta árucikkeit, összeköttetéseit messze külföldre is kiterjesztette. Bécs, Brün, München, Nürnberg és Augsburg levéltárai, a határharmincadok kimutatásai, a bécsi és auspitzi handgráfok számadásai bámulatos dolgokat beszélnek erről. Egy okirat már az utolsó Árpád király, III. Endre idejében említi a debreczeni kalmárokat, kiktől, amikor vásárról igyekeztek hazafelé, kétszáz márkát érő portékát raboltak el. Méliusz Péter is, a nagytudományú magyar reformátor, egyik híres munkáját a debreczeni árospépnek ajánlta. Ezen időben állott Debreczen szarvasmarha-kereskedelme a tetőponton, amikor a debreceniek Nagyvárad, Győr, Székesfejervár, Nagyszombat országszerte hírneves tőzséreivel együtt, — néha ezekkel társulva — köztük Tököli Sebestyénnel, sok-sok ezer aranyértékű szarvasmarhát hajtottak Németország legelső fogyasztó piacaira.

VÁROSI SZÍNHÁZ.

HETI MŰSOR:

Vasárnap, 1911 december 31-én
d. u. **Kis gróf.** Operett. Mérsékelt helyárrakkal.
este **Lumpácus Vagabundus.** Énekes bohózat. Új betanulással. Kjs bérlet.

Hétfőn, 1912 január 1-én
d. u. **Falu rossza.** Népszínmű. Mérsékelt helyárrakkal.
este **Elvált asszony.** Operett. Bérletszünet.

Kedd, január 2-án
Papa. Vigjáték. C) bérlet.

Rzérda, január 3-án
Lumpácus Vagabundus. Énekes bohózat A) bérlet.

Csütörtök, január 4-én
Nincs elvámolni valója? Bohózat. B) bérlet.

Péntek, január 5-én
Elvált asszony. Operett. C) bérlet.

Szombat, január 6-án
d. u. **Ember tragédiája.** Színmű. Mérsékelt helyárrakkal.
este **Kis cukros.** Vigjáték. A) bérlet.

Vasárnap, január 7-én
d. u. **Madarász.** Operett. Mérsékelt helyárrakkal.
este **Arany ember.** Dráma. Kis bérlet.

Előkészületben: **Laczkfy.** Opera. **Lengyel menyecske.** Operett.
Király szöktetés. Operette.

KORONA TAKARÉK ÉS HITELSZÖVETKEZÉS

Debreczen, Piac-u. 9. Csanak-ház I. em.

Vagyonunk kölcsönökben elhelyezve 3 millió K.

Szövetkeztünknek 4000 tagja van, akik hetenként 18,000 koronát fizetnek be. Szövetkeztünk célja:

- Kötelező heti befizetés által lehetővé tenni a kis tőke gyarapodását és annak nagyobb kamatoztatását;
- Ölcső kölcsönök folyósítása által a tagoknak 5 év alatt hetenként könnyen visszafizethető, kereskedelmi, ipari és gazdasági tevékenységet elősegíteni.

Minden év január hó 1-én 5 évre terjedő társulat nyílik, mely 5 év elteltével felszámol s a tagoknak a befizetett tőkéjük után 6%-nak megfelelő haszonredményt juttat, 1 törzsbetét 1 korona, mely hetenként fizetendő. Vidéki tagok befizetéseiket a szövetkezet postatakarékpénztár csekkzámláján teljesíthetik.

Új tagok hivatalos helyiségünkben (Piac-u. 9.) bármikor felvétetnek és mindennemű felvilágosítást készséggel adunk.

TÖRLEY

TALISMAN · CASINO · RÉSERVÉ

A DEBRECZENI BUTORKÉSZÍTŐ ASZTALOSOK

ÁRÚCSARNOK SZÖVETKEZET

mint az országos központi hitelszövetkezet tagja.

Hunyadi-utca 17--19. (Demetrovics-palota)

Aljálja dusan felszerelt árúcsarnokát a leggyorsabbtól a legdiszesebb kivitelig. HALÓ SZOBÁK, EBEDLŐK, ÜRISZOBÁK, SZALONOK, valamint egyes bútordarabok raktáron, avagy adandó terv szerinti előállítását elvállalja. Szigoruan szabott árak!

Butorokert jótállás, kedvező fizetési feltételek!

Debreczeni Első Takarékpénztár

Alakult 1846-ban.

Alaptőke: 7.500,000 kor. Tartalékok: 4.500,000 kor.

Összes alapok: 12.000,000 korona.

IGAZGATÓSÁG:

fenyéri ZÁDOR LAJOS, kir. tanácsos, elnök-vezérigazgató.
CSANAK JÁNOS, id. NAGY LAJOS,
GYÖRFFY ALADÁR, SIMONFFY EMIL kir. tan.,
id. KARDOS LÁSZLÓ, SZABÓ LAJOS,
KERNHOFFER JÓZSEF, dr. TUDÓS JÁNOS.

FELÜGYELŐ-BIZOTTSÁG:

Bárdos Géza, dr. Czeglédy Mihály, May Andor,
Szabó Sándor, Weszter István.

CÉGJEGYZŐ TISZTVISELŐK:

Gaszner Géza, Haranghy György, Lovász János,
ügyvezető-igazgató. a váltó osztály főnöke. ügyvezető-igazgató.
Jogtanácsos: dr. Tüdös János, országgyűlési képviselő.

Üzlethelyiség: Főter 22/24. sz. (Kossuth-u. 1.)

Saját ház, földszint és I-ső emelet.

Gebauer Károly és Társa

Első Debreczeni Temetkezési Intézete
Kossuth-u. 2. (Városház-épület.)

ALAPIT.: 1868. — SÜRGŐNY-CIM: Gebauer Debreczen.
TELEFON: nappal 103. szám, — éjjeli (lakás) 60 szám.

Temetés-rendezések úgy Debreczenben, mint az ország bármely részében a leggyorsabbtól a legmagasabb követelményeknek megfelelő kivitelben, mérsékelt árak, gyors és pontos kiszolgálás mellett. Exhumálás bárhol és bárhol mérsékelt árakon.

HENGYE ÉS BRADL MÁTYÁS KIRÁLY ÉTTERME

AZ ELSŐ TAKARÉK PALOTA SZÜTE-
RENJÉBEN. FŐBEJÁRAT:

KOSSUTH-UTCA FELŐL. — LEJÁRAT A
PIAC-UTCAI HOMLOKZATNÁL IS.

Elsőrendű konyha. Kifűző italok. Esténként zene.

Üzlet áthelyezés.

Tisztelettel értesitem a nagyérdemű közönséget, hogy az eddig Piac-utca 11. szám alatt — a Stenczinger-féle házban — folytatott szeszital-üzletemet

Gróf Degenfeld-tér 8-ik

szám alá helyeztem át.

Midőn a n. é. közönséget erről értesitem, megemlítem, hogy raktáron tartok mindenféle szeszest, likőröket, rumokat, homoki- és hegyi borokat, valamint naponta frissen fejtett Dréher-féle palacksőrt és magamat további pártfogásba ajánlva, vagyok tisztelettel

ÁRON MIKSA.

DEBRECZENI HITELBANK RÉSZV.-TÁRS.

DEBRECZEN, PIAC-UTCA és SZÉCHENYI-UTCA SAROK.

RÉSZVÉNYTŐKE 3 MILLIÓ.

Kölcsönöket adunk váltókra, kötelezvényekre és folyószámlára a legelőnyösebb kamat mellett.
Elfogadunk takarékbetéteket betétkönyvecskére és chek-számlára.
Jelzálog-kölcsönöket adunk földbirtokokra és házakra.
Óvadékkölcsönöket adunk vállalkozóknak és bérliőknek.

Elfogadunk tőzsdei megbízásokat értékpapírok vételére és eladására.

Kölcsönöket nyújtunk tőzsdén jegyzett értékpapírokra, valamint vidéki pénzintézetek részvényeire.

Leszámítolunk tárca-váltókat az intézet kebelében alakult hitelrészes csoportban.

Ércpénzek és külföldi bankjegyeket beváltunk.

Felvilágosítással készséggel szolgál

az igazgatóság.

A DEBRECZENI BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

PIAC-UTCA 77-IK SZÁM ALATT.

Elfogad pénzbetéteket takarékpénztári könyvecskékre és folyószámlára legelőnyösebb feltételek mellett.

Leszámítol és visszleszámítol váltókat, utalványokat, kötelezvényeket.

Kölcsönt nyújt nyílt követelésekre kereskedők, iparosok számláinak leszámítolásával.

Folyószámla hitelt ad fedezet ellenében egyesekek, cégeknek, vállalatoknak, testületeknek.

Előleget ad kereskedők, iparosok és termelők áruira, közraktári zálogjegyekre.

Törlesztéses jelzálogkölcsönöket nyújt és közvetít ingatlanokra továbbá már fennálló jelzálogkölcsönöket konvertál.

Hitelt nyújt építkezésekre és elvállalja bérházak kezelését.

Finanszíroz ipari, kereskedelmi, mezőgazdasági és forgalmi vállalatokat.

Elfogad és legelőnyösebb feltételek mellett elintézi áru- és értéktőzsdei megbízásokat.

Vesz és elad legelőnyösebb feltételek mellett mindennemű értékpapírokat, sorsjegyeket és idegen pénznemeket.

Kölcsönt nyújt (lombard) mindennemű értékekre, mint részvényekre, járadékokra, sorsjegyekre stb. kedvező feltételek mellett.

Kölcsönöz óvadékokat és bánatpénzeket kölcsöndíj ellenében.

ÚJ ZÁLOGHÁZ.

A Debreczeni Gazdák Bankja Részvénytársaság

a Kossuth-utca 11. szám alatt (az udvarban, a Kölcsönös Segélyező Egylet régi helyiségében)

zálogházat

létesített, ahol arany- és ezüstnemekre, ékszerekre, mindennemű értéktárgyakra, értékpapírokra, árukra s kész és félig kész iparcikkre, valamint ruhákneműekre

igen jutányos kamatu kölcsön kapható.

KAMATLÁB: Értékpapírok után 8% — Arany- és ezüstnemek, ékszerek után 12% — Egyéb tárgyak után 15%
 HIVATALOS ÓRÁK:
 Köznapokon d. c. 8—12 óráig, d. u. 2—6 óráig. —
 Vasárnap délelőtt 8—10 óráig.

MIHALOVITS JENŐ

GYÓGYSZERTÁRA ÉS GYÓGYSZERÉSZETI MŰ-
 LABORATÓRIUMA A „KIGYÓHOZ”.

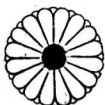
DEBRECZEN, PIAC-UTCA 31. SZ.

VÁROSHÁZZAL SZEMBEN.

A bel- és külföldi gyógyszer-különlegességek, — hasonszerű gyógyszerek, kötszerek, szépitőszerek — legnagyobb raktára Debreczen és vidékére.

Donogán és Somossy

Debreczen, Kistemplom-bazár.

Menyasszonyi kelengye. Kész fehérnemű. Női divat és szőnyeg áruház.
 Szabott árak. — Előzékeny kiszolgálás.

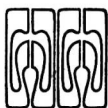
GYAPJU SZÖVETEK

legújabb kivitelben, legnagyobb választékban és legolcsóbban szigorú szabott árak mellett szerezhetők be

WEISZ ADOLF POSZTÓKERESKEDŐNÉL
 Debreczen, Kossuth-u. 1. (Első tak-pénztár palotájában.)

DARVAS MIKSA

FÜSZER, CSEMEGE és GYARMATÁRÚ KERESKEDÉSE
 DEBRECZEN, TELEKI-U. 104. SZ.

AJÁNlja DUSAN FELSZERELT DÉLIGYÜMÖLCS és CUKORKA KÜLÖNLEGESSégeit.

TELEFON 294.

TELEFON 294.